

Irmak Karacan

D001129-0044

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

TÜRKÇE A1 DERSİ

BİTİRME TEZİ

“TOPLUMUN BASAMAKLARINDA KADIN”

Rehber Öğretmen: Arzu ÜNAL

Öğrencinin Adı: Irmak

Öğrencinin Soyadı: KARACAN

Diploma Numarası: D001129-0044

Sözcük Sayısı:3590

Araştırma Sorusu: Sevgi Soysal’ın Yenişehir’de Bir Öğle Vakti adlı yapıtında kadın figürü hangi açılardan ele alınmıştır?

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	1
1.GİRİŞ.....	2
2.TOPLUMSAL DEĞER YARGILARI.....	3
2.1.Ahlaki Kurallar: ŞÜKRAN'IN İKİLEMLERİ.....	3
2.2. Aile İçi Taciz: AYSEL'İN ÇARESİZLİĞİ.....	5
3.EĞİTİM.....	6
3.1.Mehtap'ın Varoluşu.....	7
3.2.Eğitim Algısı: Kolejli Mine ve Arkadaşı.....	8
3.3.Olcay'ın Kitaplara Sığınması.....	9
4.ANNELİK.....	10
4.1.Bağımlılık.....	10
4.2.Şükriye Hanım'ın Şefkati.....	11
4.3.Mevhibe Hanım'ın Mükemmeliyetçiliği.....	12
5.EVLİLİK.....	13
5.1Hatice Hanım'ın Bencilliği.....	14
5.2.Mevhibe Hanım'ın Sevgisizlik Çemberi.....	15
6.SONUÇ.....	16
7.KAYNAKÇA.....	18

ÖZ:

IB Diploma Programı A1 Türkçe dersi kapsamında hazırlanmış bu tez çalışmasında, Sevgi Soysal'ın “Yenişehir’de Bir Öğle Vakti” adlı yapıtında kadının hangi açılardan ele alındığı incelenmiştir. Bu konunun seçilmesinin temel nedeni yapıt süresince kadının ödemli bir role sahip olmasıdır. Aysel ve Şükran figürlerinin, kadın olmaları nedeniyle toplum tarafından cinsel bir obje olarak metalaştırılmaları, toplumsal değerler başlığı altında incelenmiştir. Eğitim başlığı ise; kadınların eğitim sayesinde sınıf atlayabilecekleri gerçeği gibi eğitimin kadınları yozlaştırması ve dolayısıyla kendi benliklerini yitirmeleri şeklinde ele alınmıştır. Bir kadına toplum tarafından yüklenen en yüce sorumluluklardan biri olan annelik, yapıtta farklı yaşantılar aracılığıyla ele alınmıştır. Bu tez çalışmasında da bu farklı yaşantılar portre edilmiştir. Aile denen şubenin oluşmasını sağlayan evlilik kavramı ise bu tez çalışmasında sevgisiz fakat alışkanlıklardan ötürü devam eden birliktelikler olarak ele alınmıştır. Kadın figürlerinin yapıtta önemli bir yere sahip olmasının nedeni, kadın kavramının bu kavramlar doğrultusunda betimlenmesi ve kurgulanmasıdır. Bu nedenle bu tez çalışmasının oluşturulmasında bu kavramlar önemli bir yere sahiptir.

Öz Sözcük Sayısı: 157

1.GİRİŞ

Toplumumuzda ahlak ve evlilik kavramları düşünülduğünde akla ilk gelen kadınlardır çünkü kadınlar ne yazık ki cinsel birer obje olarak görülmektedir ancak eğitim kavramı düşünülduğünde kadınlar arka plana itilmekte ve erkekler göz önüne çıkarılmaktadır. Özellikle ülkenin küçük kesimlerinde bu ayrılıklar daha da belirgindir. Oysa Sevgi Soysal'ın “Yenişehir’de Bir Öğle Vakti” yapıtında da toplumdaki cinsiyet farklılıkları kadını daha ön planda tutacak şekilde ele alınmıştır ve kadının toplumdaki yerinin önemi vurgulanmıştır. Kadının tek rolünün annelik olmadığı kadının da birçok şeyi başarabileceği bu yapıtta sıkça anlatılmıştır. Yazar, kadınların da birçok şeyi başarabileceğini anlatırken toplumun tüm kesimlerinden ve birbirlerinden apayrı insanları ele alarak kadının toplumdaki yerine daha genel bir çerçeveden bakılmasını sağlamıştır. Aynı zamanda eğitimin kadının gelişimi üzerindeki rolünün yadsınamayacağı da okuyucuya aktarılmıştır. Genel olarak bakıldığında, eğitim de, ahlak da, evlilikte birbirlerini tamamlayan kavramlardır ve toplumum tüm bireylerinin yaşamı için yönlendirici bir anlam taşımaktadır. Bu nedenle, Soysal yapıtında kadın erkek ilişkilerinde çok yönlü bir yaklaşım sergilemektedir.

“Yenişehir’de Bir Öğle Vakti” adlı yapıtta, yaratılan tüm kadın figürler bir amacı gerçekleştirmek için kurguda yer almıştır: bu da cinsiyet ayrımcılığını ve yanlış anlaşılımları yok etmek içindir. Bu nedenle yapıt ayrıntılı olarak incelendiğinde kadının eğitim, ahlak, evlilik ve annelikteki yeri ve rolü üzerinde durulmuş, kadın ve erkeğin eşit olduğu anlatılmaya çalışılarak kadının toplumdaki yeri irdelenmiştir. Yapıtta farklı kesimlerden birçok kişinin yer alması ise okurun birçok farklı yaşamı irdeleyebilmesine olanak sağlamıştır.

2.Toplumsal Değer Yargıları:

“Ahlak” kişiden kişiye değişen, keskin çizgileri olmayan bir kavramdır fakat dayatması ve her şeyi ahlaki değerlere bağlayan bir toplum yapısında ahlak kuralları keskin bir hal almıştır. Bu durum ise toplumdaki insanların birçoğunun ahlaki yönden aynı şeyleri ayıplamasına sebep olmuştur. Sevgi Soysal da “Yenişehir’de Bir Öğle Vakti” adlı yapıtında ahlak kavramını farklı açılardan ele almış ve bunu yapıtın odak figürlerinden olan Şükran ve Aysel aracılığıyla aktarmıştır.

2.1.Ahlaki Kurallar: ŞÜKRAN’IN İKİLEMLERİ

Rahat tavırları nedeniyle kendini yazarın deyişiyle “elleyen” biri olarak betimlenen Şükran, yapıtta Ahmet karakterinin sevgilisi olarak okurun karşısına çıkmaktadır. Ahmet’le olan ilişkisi, Şükran için bir değer taşımaktadır; çünkü Şükran, Ahmet’in diğer kadınlar tarafından beğenildiğinin farkındadır. Şükran, ilişkilerinin cinsellik boyutunda Ahmet’e karşı tutumunu tam anlamıyla yansıtamamakta ve onun isteklerine öncelik tanımaktadır. Bunun sebebi ise, Ahmet’i kaybetmek istememesidir. Ne zaman tartışsalar, Ahmet’in en ufak bir iltifatı bile Şükran’a kavgalarını unutturarak bütün benliğiyle tam bir teslimiyet sergilemektedir.

*“Şükran somurtuyordu. “Ne var?” “Kız Şükran, kırmızı seni çok açmış.” “Sahi mi?” Şükran yumuşamıştı. Nasıl yumuşamasın? Bitiyordu Ahmet’e. Yakışıklı çocuktaki Ahmet. Kızlar çatlıyorlardır muhakkak. Ama havai, akli fikri beni...
Sonra almaz ki, katiyen almaz. Kafası karışmıştı Şükran’ın.”(Soysal, 30)*

Her ne kadar Şükran da Ahmet gibi aralarında cinsel yönden bir birliktelik yaşanmasını istese de Şükran’ın ahlaki değerleri buna izin vermemekte ve bilinçaltlarına işlemiş değer yargıları

nedeniyle bir ikilem yaşamasına yol açmaktadır. Bu davranışı sergileyen Şükran'ın kendini geri çekmesinin bir nedeni ise toplum baskısıdır. Şükran Ahmet'ten bir beklenti içerisindedir ancak Ahmet'in böyle bir düşüncesi yoktur. Onun amacı, Şükran ile tensel bir birliktelik yaşamaktır. Şükran ahlaki değerlerinden ötürü Ahmet'le tam anlamıyla cinsel birliktelik yaşamazken bu yol doğrultusunda ilerleyen bir ilişkileri vardır. Bir çiftin el ele tutuşması olağan bir eylem iken bu ikilinin ilişkilerinde bu durum dahi cinsellikle bağdaşmaktadır. *“Ansızın durdu. Şükran'ın elini tutup sıktı. Şükran titredi hafiften. Ahmet Şükran'ın kendisine duyduğu yakınlığı yeniden yakaladığına emin. “Kız Şükran, bitiyorum sana.” (Soysal, 32)* Cinsel bir birliktelik yaşama konusunda oldukça ısrarcı davranan Ahmet'e karşı kayıtsız kalmayı pek beceremeyen Şükran, Ahmet'e karşı kesin bir tavır sergileyememektedir. Bu da Şükran'ın kendi içinde ikilemler yaşamasına sebep olmaktadır. Bir yandan Ahmet'i kaybetmemek için kendini kullandırtmayı düşünürken öbür yandan da toplum tarafından göreceği muameleyi düşünmektedir.

Yalnız kalmaları Ahmet için büyük bir fırsattır çünkü böylelikle Şükran'a yanaşabilecek ve kendi cinsel ihtiyaçlarını Şükran ile giderebilecektir. Bundan dolayı da Ahmet yalnız kalabilecekleri her fırsatı değerlendirmeye çalışmakta ve Şükran'ı yalnız kalabilecekleri yerlere götürmeye çalışmaktadır.

Yine durdu. Bu kez kolunu Şükran'ın boynuna attı. Omzunu sıktı hafiften. Kız yeniden titredi. “Şükran? ..... “Bodruma gidelim mi yine?” Şükran ses etmedi. Kızılay'da karşıya geçtiler.(Soysal,32)

Ahmet için önemli olan Şükran'ın bedenini olabildiğince kullanmak ve ondan faydalanmaktır. Ahmet'in bakış açısına göre Şükran sadece bir objedir. Olabildiğince onun bedeninden

yararlanma düşüncesindedir. Şükran ise, bunun farkında olsa da Ahmet'e karşı duygusal bir yakınlık duymaktadır.

Yapıtta namus algısının detaylandırıldığı bu bölümde iki figür arasındaki çatışması Şükran'ın gözünden anlatılmaktadır. Ahmet'in Şükran'a bakış açısıyla kız kardeşine bakış açısı farklılık göstermektedir. *"Kız vericen mi? Vericen değil mi? Kız şimdi patlayacağım vallahi!" "Niye veriyomuşum kız kardeşin versin." Ahmet elinin tersiyle sertçe itti Şükran'ı." (Soysal,33)* Yukarıda da belirtildiği gibi Şükran ve Ahmet farklı düşünce ve istek içerisinde olmalarına rağmen sonunda Şükran Ahmet'e karşı olan zaafına yenik düşer. İstemese de onu kaybetmemek uğruna pişmanlık duyacağını bile bile, toplumun değer yargılarına ters bir tutum sergiler.

2.2.Aile İçi Taciz: AYSEL'İN CARESİZLİĞİ

Bu konunun ortaya çıktığı bir başka karakter ise Aysel'dir. Aysel babasının ablasını iğfal etmesi sonucu dünyaya gelmiştir yani Aysel'in annesi aynı zamanda ablasıdır ve "ana-abla" diye adlandırılmaktadır. Aysel'in ahlaki yaşantısı daha doğmadan belirlenmiş ve Şükran gibi kendi seçimini yapma gibi bir şans söz konusu dahi olmamıştır. Bu nedenle hayatının kadın ve erkek arasında yaşanan cinsel birlikteliğe dayandığı söylenebilir. *"Bütün hareketlerinde, karşısındakileri şöyle ya da böyle, kıskırtan bir özellik vardı." (Soysal,237)* Yaşamını vücuduyla kazanan Aysel için karşısındaki insanları etkilemek onun zorunluluğudur çünkü bunu yapmayı başaramazsa maddi geçinimi de sağlayamayacaktır. Doğmasıyla birlikte sevgisizlik ve şefkatsizlikle karşı karşıya kalan Aysel küçük yaştan itibaren kendi ayaklarının üstünde durmak zorunda kalmış ve bu sayede insanları daha rahat tanıyabilmiştir. Aysel'in tüm bu başından

geçenler onu daha güçlü bir kadın haline getirmiştir ve hiç kimse ona istemediği bir şeyi zorla yaptıramaz.

“Hüseyin için araba motoru neyse, Aysel için erkek vücudu oydu. Ne zaman ve nasıl çalışıp çalışmayacağını bilirdi. Ben istemedim mi hiçbir erkek kılıma dokunamaz, derdi. Bir sözüm kâfidir. Onu satın almışlardı erkekler, şimdi de satın alıyorlardı, ama o artık bilerek satıyordu kendisini, fiyatını kendi biçiyordu.(Soysal,245)

Aysel’in hayatı boyunca, bir şey istemek gibi bir şansı olmamıştır. Yine de o, bu şansı kendisi yaratmak için çabalamıştır. Sonunda, erkekler onu yazarın da ifadesiyle “satın almaya” devam etseler de o kendi istekleri doğrultusunda erkekleri yönlendirebilir hale gelmiştir. Aysel’in doğumu ve yaşantısı, ahlak kavramının yozlaşmasının bir sonucudur. Doğumu kendi suçu olmamakla beraber, yaptığı işe onu yönelten yaşantısı olmuş ve toplum ne doğumunu ne de yaşamını hoş görmüştür.

3.Eğitim:

Yapıtta yansıtılan toplumun tüm değerlerinde değişim ve yozlaşma söz konusu olduğu için, kuşaklar arasında eğitime karşı farklı bakış açılarının ortaya çıkması ve eğitimin toplumda bir yer edinebilmek için önemli bir değer olarak algılanmaması kaçınılmazdır. Yapıttaki tüm figürler değerlendirildiğinde, eğitimin insani yozlaştırabildiği, alt sınıftan gelerek varlıklı bir sınıfa ait olmaya çabalayan figürlerin bunu kısmen eğitimle başarabildikleri, kişinin kendi sınırlarını, psikolojik sorunlarını eğitim ortamı sayesinde aşabildiği göze çarpmaktadır. Eğitim kavramı yapıtta Mehtap, kolejli kadınlar ve Olcay aracılığıyla anlatılmıştır.

3.1.Mehtap'ın Var Oluşu

Yapıtta eğitimin, insanı olumlu yönde değiştirdiğini gösteren figürlerden biri Mehtap'tır. Mehtap bir bankada gişe işlemlerinde çalışmaktadır. Mehtap'ın geçmişi maddi sıkıntılarla dolu olmasına rağmen kendisi buna karşı gelmiş, eğitimini tamamlamak için büyük uğraş vermiştir. Eğitime bu kadar önem vermesinin nedeni ise ailesine maddi açıdan nefes aldirmayı istemiş olmasıdır. O nedenle, okuma konusunda kendine bir söz vermiş ve kendine verdiği bu sözü başarıyla tamamlamıştır:

“Mehtap, daha küçük bir çocukken sözcüklerin anlamını kavramaya başladıktan sonra, iyi oldukları halde bir türlü iyi gün görmediklerini gördüğü ana-babası için bir şeyler yapmayı koymuştu aklına. Bu iki iyi insanın yüzlerini güldürebilmek için çalışkan olmuş, çalışarak, okulda ve daha sonra, çok çalışarak kara bir alinyazısını değiştirmeyi ummuştu.”(Soysal,66)

Mehtap'ın geleceğini güvence altına alabilmek için çözümün eğitimde olacağına kanaat getirmiş ve bu yola baş koymuştur. Sınırları zorlayarak ve kendi kendini geliştirerek eğitim sayesinde kadının toplumda var olabileceğini göstermiştir. Bir kadın olarak anne babası için çalışmış ve onlara kol kanat germeyi kendine ilke haline getirmiştir.

Mehtap'ın bankacı olmasının olumlu bir sonucu olarak, onun için banka; para yatırma, para biriktirme ve daha iyi bir gelecek için yatırım yapma yeridir. Mehtap'ın çabası sadece daha iyi ve sağlam temelli bir gelecek içindir çünkü çocukluğunda yaşadığı, gördüğü yokluktan, yoksulluktan kurtulmaları gerektiğini ve ailesinin böylesine zor bir hayatı hak etmediklerini düşünmektedir. Mehtap'ın eğitimle sınıf atlamayı başarabilmesi kadının eğitimle fark yaratıp,

toplumda bir yer edinebileceğini gösterir niteliktedir. Mehtap'ın bu davranışları, çocukluğunda aklına koyduklarını gerçekleştirmesi; kendi ayakları üstünde durabileceğini kanıtlar niteliktedir.

3.2.Kolejli Mine ve Arkadaşının Eğitim Algısı

Kolejli kadınlar ise, eğitimin olanaklarının farkında değillerdir. Şekilci davranarak birbirlerini dış görünüşleriyle değerlendirirler. O dönemin gözde mağazalarından Tezkan'dan aldıkları kıyafetler ve yarı Türkçe yarı İngilizce konuşmalarıyla sosyal yaşamda var olmaya çalışırlar:

“Ooo, nasılsın Mineciğim?”

“Just fan-tas-tic! Yakında patlayacağım.”

“Aman ben de mood’umda değilim hiç.(17)

Kadınların bu tarzda konuşmaları eğitimin yozlaştığının göstergesidir çünkü bu kadınlar konuşmalarına yabancı sözcükler katarak farklı bir dil bildiklerini gösterme çabası içindedirler.

Yaşamda karşılaştıkları sorunları çözmeye konusunda kendilerini yetersiz hissetmektedirler. Bunun nedeni, yapay bir ortamın içinde yer almaları ve gerçek yaşamın sıkıntılarıyla yüzleşmemişlerdir. Küçük ve kolaylıkla çözülebilecek sorunları kendilerince büyütürken bunu dert haline getirmektedirler. Bayanlardan birinin evinde çalışan kadının ayrılması ve sonucunda bütün işleri kendi yapmak zorunda kalması kendisi için büyük bir derttir. Yemek ve ev işi yapmak, çocuklarına ders çalıştırmak gibi birçok kadının kendi başına yaptığı şeyleri yapmak evinde çalışan kadının işten ayrılmasıyla kendisine kalmıştır ve o bunu büyük bir sorun olarak görmektedir.

Eđitimli olmak insanı olduğundan farklı bir konuma getirmektedir. Bu eğitimli iki kadın da eğitimleri sonucu oldukça rahat bir yaşam yaşamaktadır. Bu iki kadın maddi anlamda sınıflandırıldığında orta sınıfın üstünde yer aldığından birçok insan için yadsınacak bir şeyi problem etmektedirler. Fakat problem edilen konuya dikkat çekildiğinde, evdeki çalışanın işten ayrılması problem edilmekte fakat konuya dikkat çekildiğinde ev işlerinin her şartta ve koşulda kadına yükümlendirildiği görölmektedir. Kadın maddi açıdan sınıflandırıldığında hangi sınıfa mensup olursa olsun evin işlerini yapmak veya düşünmek zorundadır. Bu bağlamda insanların sınıflara ayrılmasının bir önemi yoktur çünkü bu görev kadının üstüne yıkılmıştır ve kadın ev işlerinin nasıl halledileceğini düşünmek zorundadır.

3.3.Olcay'ın Kitaplara Sığınması:

Yapıtın odak figürlerinden biri olan Olcay ailesi tarafından büyük bir sevgisizlikle büyütölmüştür. Bunun sebebi ise, anne ve babasının da birbirlerine karşı sevgi beslememesidir. Mevhibe Hanım ve Güngör Bey'in birbirleriyle çıkar ilişkisine dayalı bir evlilik yapması aile içi iletişimi olumsuz etkilemiştir. Olcay da bu sevgisizlikten nasibini almış ve bu sevgisizlik çemberini kendince alışmaya çalışmıştır. Çözüm olarak okumayı seçerek ailedeki soğuk ortamdan kendini uzaklaştırmıştır.

“Bu korkulu çember içinde, tutunacak bir şey aradı. Okumaya böyle başladı.

Eline ne gelirse gelsin okuyordu. Okuduđu zamanlar, üstüne çöken korkulu

karabasanlardan bir süre için kurtuluyordu. Okuduđu kitaplardaki,

dergilerdeki dünya içinde yaşadığı korkulu düşlerden çok daha şendi.

“(Soysal,114)

Olçay'ın eğitimle iç içe olması tamamen ailesinde var olan ilişki problemlerinden kaynaklanmaktadır. Bu durum her ne kadar Olçay'a zarar veriyormuş gibi gözükse de başka bir açıdan bakıldığında bütün bu yaptığı okumalar onu güçlü bir birey haline getirmiştir. Kendi kendine karar verebilme, özgür düşüncesini ifade edebilme gibi yetilere sahip bir birey haline gelmiştir. Sonuç olarak, eğitim Olçay'ın bir birey olarak, ruhsal anlamda iyileşmesini sağlamıştır.

4. Annelik:

Anneliğin bir kadına yüklenen en büyük sorumluluk olmasıyla birlikte anne olmayanın asla anlayamayacağı benzersiz bir duygudur. Annelik beraberinde bireyin üstlenmesi gereken birçok sorumluluğu da getirmektedir ancak annelik, sınıflar arası farklılık gösteren bir kavram değil aksine farklılık gösteren sınıfların ortak paydada bulunduğu bir durumdur çünkü anneliğin bulunulan toplumsal sınıfla bir ilgisi bulunmamaktadır. Kurguda farklı yönleriyle karşılaştırılan anne figürleri; Amerika'ya gidecek oğluna bavul bakan anne, Ali'nin annesi Şükriye Hanım, Doğan ve Olçay'ın annesi Mevhibe Hanım'dır.

4.1. Bağımlılık:

Amerika'ya gidecek oğluna bavul bakmak için Tezkan mağazasına giden anne aşırı duyarlı ve koruyucu bir figürdür. Oğlu Amerika'ya giderken bavuluna kadar seçerek kendi beğenisini ona dayatmaktadır. Kişilik gelişimini engelleyen bir tutumla ona zarar veren bir anne olmuştur.

“Bakın hanımefendi, derisi ne kadar yumuşak, böyle yumuşak bavullar çok eşya alır.” “O zaman her şey buruşur. Kaç takım elbise, çamaşır alır bu?”
“Efendim çok alır. Tek bavulla her yere gidecek kadar.” “Oğlum, ta Amerikalara tek bavulla gidilir mi?” Satıcı bir an bavula dayandı. Boş gözlerle

baktı yaşlı kadına. Yaşlı kadın oğulcuğunun kaç elbisesinin bavula gireceğini hesaplıyordu dolu gözlerle.”(Soysal,17)

Annenin bu titizliği oğluna duyduğu bağımlılığın bir göstergesi sayılabilir. Günlük hayattan verilen bu örnek anne ve annenin oğluna karşı olan bağımlılığını göstermektedir. Fakat bu bağımlılık, oğluna zarar vermektedir.

4.2. Şükriye Hanım’ın Şefkati

Yapıtta Ali’nin annesi olan Şükriye Hanım ise, aile ortamını sevgiye dayalı sıcak iletişimiyle şekillendiren bir anne figürü olarak okurun karşısına çıkmaktadır. İçinde buldukları maddi sıkıntılara rağmen, çocuklarına tokgözlülüğü aşılamaktadır. Çocuklarının mutluluğundan başka bir şeyi istemeyen Şükriye Hanım, çocukları eve gelene kadar bekler. Onlardan sevgisini ve ilgisini esirgemez. Ali’nin gözünde annesi bir melektir.

“İstersen bize gidelim gözüm. Anam yatmaz. Bekler beni. Bize güzel çay demler. Doğan sevindi. Ali’nin çağrısı, aynı Giselle’in kendisini ilk kez odasına çağırması kadar sevindirmişti onu. “Anan rahatsız olmasın?” “Olmaz. Oğlu eve dönen ana rahatsız mı olurmuş?”(Soysal,163)

Şükriye Hanım, çocuklarına gösterdiği ilgiyle eve gelen misafirlerin de kendini yakın bulduğu bir kişiliğe sahiptir. Özellikle, oğlu Ali’yle birlikte eve misafir olarak gelen Doğan onun bu sıcakkanlılığı karşısında etkilenir ve sürekli kendi ailesiyle karşılaştırır.

“Ali’nin yanındayken sıkılmıyordu hayır, Ali’yle olmanın, Ali’yle arkadaşlığının, paylaştığı, giderek daha çok paylaştığı düşüncelerin, dünyaya

bakışın getirdiği günlük alışkanlıkları seviyor, benimsiyordu. Onun düzeninin deliğine, yapmacıksızlığına, sıcaklığına sığınyordu hatta. Ama sonra, kapıyı kapatıp eyvallah, diyordu bütün bunlara. İçinde büyüdüğü ev içinin yapmacıklığına, varlığına alıştığı sevgisizlik duvarları içinde yaratılmaya çalışılmış olan rahatlıklara dönüyordu. Alilerdeyken, Ali'nin anası konuşmalarını dinler, ne şaşar, ne de söze karışırdı. Oysa, Ali ile konuştuklarını Mevhibe Hanım'ın dinlemesi akla, hayale sığacak şey değildi. Mevhibe Hanım hemen duruma el atar ve ikna edilemezdi.”(Soysal,119-120)

4.3.Mevhibe Hanım'ın Mükemmeliyetçiliği

Yapıtta farklı kişilik yapılarıyla okurla tanıştırlan anne figürleri arasında Mevhibe Hanım da vardır. Doğan ve Olcay'ın anneleri Mevhibe Hanım, ne yazık ki çocuklarına sevgi aşılayamamış ve aile ortamında da soğuk duvarların oluşmasında neden olmuştur. Onun bu şekilde davranmasının nedeni, çocukluk yıllarında yaşadığı baba korkusudur. Mevhibe Hanım'ın çocukluğu sevgisizlikle geçmiştir. Onun bu şekilde yetişmesi çocuklarıyla olan ilişkisini de olumsuz etkilemiştir. Babasının aceleci ve aşırı titiz olması, Mevhibe Hanım'ın ruh sağlığının bozulmasına yol açmıştır. O da babası gibi mükemmeliyetçi davranarak özellikle Olcay'la olan ilişkisinde aynı hataları yinelemiştir.

“Çok büyük adam olmuştu Doğan Bey yani. Ve onlar için büyük adam kısaca, yanında ayakta durulması gereken, eli öpülen, her sözü buyruk kabul edilen biriydi. Büyük adamın şiddeti de, ihsanı da Tanrı'nın lütfu gibi karşılanmalıdır. Şiddeti, doğa afetleri, seller, fırtınalar gibi sayılmalı, iyi davranışlarıysa hak

edilmemiş bir ihsan gibi. Böyle düşünüyordu Doğan Bey'in akrabaları ve hemşireleri. Tabii, yazları bunların arasında büyüyen Mevhibe.”(Soysal,129)

Anne-kız çatışmasının yer aldığı yapıta Olcay, annesinin bu katı ve sevgisiz yönleri karşısında çözüm yolunu kitaplarda bulmuştur. Kendini dış dünyadan soyutlayan Olcay'ın bu durumu, Mevhibe Hanım'ı meşgul etmeye başlamıştır.

“Şimdi kızının, bir gün hastalanabileceği korkusu cimriliğini bastırması ve kızını İstanbul Amerikan Koleji'ne göndermişti. Olcay kolejde, okuma hevesini büyük bir rahatlıkla sürdürdü. Sessiz, uzlaşmacı kişiliği sayesinde seviliyordu. Ne kimsenin gözüne batıyor, ne de kimseyi kızdırtıyordu.”(Soysal, 115-116)

Mevhibe Hanım'ın bir anne olarak yaptığı hatalardan bir diğeri ise, çocukları arasındaki ayrımcılıktır. Oğlu Doğan'ı kızı Olcay'dan sürekli üstün görmüş ve onunla hep övünmüştür. Böylelikle farkında olmadan ailesinin parçalanmasına neden olmuştur.

5.Evlilik:

Evlilik sadece kadının değil erkeğin de hayatında yaptığı, sayılı büyük değişimlerden biridir. Evlilik ile birlikte insanlar yepyeni bir hayata başlamakta ve yaşamlarını başka biriyle paylaşır duruma gelmektedir. Kimi evlilikler insanların yaşamlarının sonuna dek büyük sevgiyle devam ederken kimileri birtakım nedenlerden ötürü sona ermektedir. Bunların yanında içinde sevgi olmayan ama bir sebepten ötürü devam eden evlilikler de bulunmaktadır. Soysal, yapıtında bu duruma dikkat çekmiş ve kadının toplumdaki yerini, kadın karakterlerin eşleriyle olan ilişkilerini farklı boyutlarıyla ele almıştır.

5.1.Hatice Hanım'ın Bencilliği

Hatice Hanım, Yenişehir ilkokullarının birinden emekli olmuş bir öğretmendir. Hatice Hanım hırslı ve titiz biridir. Kendince doğruları vardır. Bu doğrularla her şeye hükmetmeye çalışmakta ve her konuda son sözü söyleyen olmayı istemektedir.

“Hatice Hanım mağazanın merdivenlerini çıktı. Evine gidecekti. Evdekiler arasında evde en çok bulunması gerekenin kendisi olduğu inancındaydı. Kim en çok evdeyse onundur ev. Kim şatosunun çevresini silahlı adamlarla çevirir, kim geceleri şatosunun köprüsünü kaldırırsa onundur şato.”(Soysal,45)

Hatice Hanım evliliği tek yönlü yaşayan birisidir. Mutlak gücün onun elinde olmasını istemektedir. Eşi uyurken evi temizlemek için gelen gündelikçi kadına eşinin yattığı yatağın altını temizletmesi ise kendi başına yaşıyormuşçasına eşini umursamadan yaşamına devam ettiğini göstermektedir. Bu bir bakıma eşini yok saydığı ve mutlak gücün onun elinde olduğunun göstergesidir.

Bunun yanı sıra dünyada olup bitenlere o kadar çok söyleyecek şey bulmaktadır ki bu durum değil eşiyse, hiç kimseyle sağlıklı bir ilişki kurmasına izin vermemektedir. Hatice Hanım her yerde ve her durumda baskın olmaya çalıştığı ve her seferinde emeline ulaştığı için içinde var olan hırsını ve titizliğini bir sıkıntı olarak görmemektedir.

Hatice Hanım ve eşinin evliliği irdelendiğinde, evliliklerinde baskın karakterin Hatice Hanım olduğu görülmektedir. Ancak bu Hatice Hanım'ın kişiliğiyle alakalı bir durumdur çünkü kendisi aşırı hırslı ve titiz bir bayandır. Her şeyde üstün olmaya çalışmakta gördüğü hiç bir şeyi

beğenmemektedir. Daha çok erkeklerden beklenecek davranışlar sergileyen Hatice Hanım kadın ve erkeklerin davranışlarının da benzerlik gösterebileceğini göstermektedir.

5.2.Mevhibe Hanım'ın Sevgisizlik Çemberi

Yapıtın odak figürlerinden olan Olcay'ın ailesi Mevhibe Hanım ve eşi Salih Bey evlilikleri çıkarılara dayalıdır ve aralarında gözle görülür bir sevgi bağı bulunmamaktadır. Mevhibe Hanım'ın evde kalma korkusu ve Salih Bey'in seçkin yaşama özlemi onları bir araya getirmiştir.

“Mevhibe, bu nedenden, genç kızlığında, hastalıklı, sarı benizli, biçimsiz giysiler içinde dolaşan tatsız bir gölgeydi. Kimse onun koca bulacağına ihtimal ermiyordu. “Ama insanın Doğan Bey gibi babası olursa, Salih Bey gibi ciddi, ileri görüşlü ve hırslı bir genç, Mevhibe gibi çevresi olan ve babasının ölümüyle hatırı sayılır bir mirasa konan bir genç kıza her zaman talip olur.”(Soysal,129-130)

Mevhibe Hanım eğer Salih Beyle evlenmezse evde kalacaktı ve Salih Bey eğer Mevhibe Hanımla evlenirse milletvekilinin kızını alarak önemli bir yere sahip olacaktı. Bu anlamda ikisinin de bu evlilikten kazançları vardır. Bu da doğal olarak iletişimden ve sevgiden yoksunluğu getirmiştir. Olcay, Doğan'ın sürekli tekrarladığı “*sevgisizlik çemberi*” bir türlü aşılammıştır. Bu durum ise, Olcay'ın gözünden şu şekilde dile getirilmiştir:

“Korkunç sevgisiz gezilerdi bunlar. Olcay'ın içi buz gibi donardı babasıyla anasının ilişkisinden. Bir gün olsun, birbirlerine sıcak, delice bir söz söylediklerini bir gün olsun anasının, babasının yanağına bir öpücük kondurduğunu, bir gün olsun, babasının, anasının kığına bir şaplak attığını, bir

gün olsun önce hırçınlaşıp sonra ağlayarak kavga ettiklerini, bir gün aralarında cinsel bir ilişki olduğunu belirten bir davranışta bulduklarını görmemişti.”(Soysal,109-110)

Bu iki insanın yollarının kesişim noktası sevgi ya da aşk değil bireylerin korku, hırs ve çıkarlarıdır. Olcay sıcak bir yuva aramış ve ailesinden göremediği sevgiyi hep başkalarından beklemiş; Doğan ise, bu ortamdan uzaklaşmak adına yurt dışına okumaya gitmiştir. Anne ve babanın bu soğuk ilişkileri çocuklarının sevgiye aç iki insan olarak yetişmelerine sebep olmuştur.

6.SONUÇ

Sevgi Soysal’ın “Yenişehir’de Bir Öğle Vakti” adlı yapıtında kadının toplumdaki yeri, eşitlikçi bir tutumla anlatılmıştır. Kadının, tarih boyunca pek çok toplumsal yapı içerisinde ezilen gruba indirgenen konumu, bu yapıtta tüm yönleriyle ve farklı bakış açılarıyla aktarılmıştır. Yapıtta farklı toplumsal kesimlerden kadın figürler olduğu gibi, bulunduğu sınıfın değişmesiyle duygusal anlamda ve içinde bulunduğu çevreyle çatışma içerisinde olan kadınlar da söz konusudur. Yapıtta iş hayatının merkezinde yer alan mücadeleci kadınlarla alt sosyo-ekonomik düzeyden olup hayatını, bedenini satarak kazanan kadınlar, ailesinin miras bıraktığı adla unvan kazanmış ev hanımları; ayaklarını güvenle basmak sürekli çalışan ve sınıf atlayan figürler iç içedir. Bu kadın figürlerin tüm farklılıklarına rağmen ortak yönleri, toplumun onlara yüklediği ev kadını konumunu sürdürmek zorunda olmalarıdır. Kadınların kendilerini toplumsal yaşam içerisinde kabul ettirmek için verdikleri mücadelenin yanı sıra toplumun kadın algısı da yapıtta yer almaktadır. Yapıttaki toplumsal yapı, kadını katı ahlak kalıpları içerisine sıkıştırmakta ve kimi zaman onu korumakra kimi zaman onu fiziksel ya da bedensel açıdan sömürmektedir. Yapıtta,

sömürü düzeninin içinde olup bu düzenden kurtulamayacak tek kadın figür, Aysel'dir. Konya'da bir demircinin kızı olarak dünyaya gelen Mehtap, okuyarak başarı elde etmiş olmasına rağmen, toplumda ailesinin sorumluluğunu yüklenmesi gereken kız çocuk figürü olarak öne çıkmakta ve ailesinin geleceği için kendi hayatını feda etmektedir. Babası milletvekili olduğu için evlenebilen ve babasının bu unvanıyla güç edinerek herkese ve her şeye hükmedebilen Mevhibe Hanım, kadınların siyasetteki yerini olumsuz bir bakış açısıyla yansıtmaktadır. Kendi rolünü annelik ve evin dekore etmek ile sınırlayan bir figür olması, gerçekte erkek egemenliğine dayanan yapının bir sembolüdür. Annesinin terk edilmesine, üvey annesinin babası tarafından aldatılmasına göz yumarak her zaman babasına hayranlık duymuştur. Onun bu tavrı oğluna da yansımış, Mevhibe Hanım, kızından çok oğluna ilgi göstererek çocuklarını büyütmiştir.

Yapıtta aynı zamanda, doğum kontrol hapları kullanarak doğumu kendi seçimi haline getirmeye çalışan, yarı Amerikalı kadınların varlığı, eleştirel bir tutumla dile getirilmiştir. Bununla birlikte kadınlar yozlaşma simgesi olarak yansıtıldığından yapıttın toplumun anneliği kutsallaştıran, kadının koruma altında tutması gerektiğini savunan bir tezi olduğu anlaşılabilir. Bütün bunlara bakıldığında eğitilmiş olmanın, kadınlara özgürlük verdiği kadar, onların toplumsal rollerini çeşitlendirdiği için fazla sorumluluk getirdiği görülmektedir. Üstelik yapıtta sevgisiz aile ortamlarının yansıtılması, kadının aile içerisindeki rolünü tekrar vurgulamaktadır. Ali'nin annesinin eşine ne kadar kızarsa kızsın evine dönüp gelmesi, ılımlı olması, yapıtta olumlu bir biçimde yansıtıldığı için toplumda asıl istenenin, iyi bir anne ve eş olmak olduğu anlaşılmaktadır.

7.KAYNAKÇA

Soysal, S. (2003). Yenişehir'de Bir Öğle Vakti. İstanbul: İletişim Yayınları.